Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапісь, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Вострабрамская 9.

Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты: на 1 год 4 зл. 50, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. Вільня, 15 ліпеня 1932 г. № 19 (44)

Фатальная легенда.

Калі-б падобную легенду нехта пачаў апавядаць сярод „цёмных“ *беларускіх* сялян, дык ёй, пэўне-ж, ніхто-б ня даў веры. І тым больш цікаўна, што паверылі ёй *польскія* сяляне, жыхары вёскі Ліск (у Галічыне), стаўшайся цяпер гістарычнай.

Было гэта — паводле ўрадавага камунікату — так:

Гмінная ўлада пастанавіла наладзіць грамадзкія работы дзеля папраўкі шасы. Але вось сярод сялян пачалі хадзіць гутаркі, пашыраныя быццам камуністамі, аб тым, што гэная грамадзкая праца ні-бы-то мае быць першым крокам да *ўзнаўленьня прыгону*. Апавядалі, што ў першую чаргу будзе разбураны крыж, пастаўлены на памятку аб скасаваньні прыгону, і спад крыжа дастануць закапаную пад ім скрыню з „прыгоннымі паперамі“, якія і *вернуць паншчыну*.

Гэтым гутаркам сяляне в. Ліск і акалічных вёсак паверылі, ня гледзячы на ўсю іх недарэчнасьць. І ня толькі паверылі, але й пастанавілі недапусьціць да гэнага сымболічнага акту ўскрашэньня прыгону. Сабраўся вялізарны натоўп народу, паліцыя пачала яго разганяць, і ў выніку рашучага становішча ўзбураных сялян *пралілася чалавечая кроў*...

Польская прэса розных кірункаў востра асуджае адміністрацыйныя ўлады, якія ня здолелі супакоіць сялянскі натоўп мірнымі спосабамі і пусьцілі ў ход аружжа проці грамадзян уласнае дзяржавы. Санацыйны „Кур'ер Поранны“ піша, што „выпадак у Ліску — гэта ганьба для польскае дзяржаўнае мысьлі“. Але нас цікавіць ня гэты бок пытаньня. Нас цікавіць пытаньне: *як сталася*, што польскія сяляне, якіх нам, „цёмным“ беларусам, заўсёды стаўляюць за прыклад высокае культурнасьці, *маглі* паверыць у праўдзівасьць фатальнае легенды?

Бязумоўна, мусілі быць нейкія аб'ектыўныя прычыны, якія зрабілі легенду ў вачох сялянства *праўдападобнай*. І прычыны гэтыя зробяцца зразумелымі для нас, калі прыпомнім некаторыя маманты з жыцьця *польскага* сялянства ў адроджанай Польшчы.

Ад самага пачатку існаваньня сучаснае Польшчы польскае сялянства — ў сувязі з яго першараднай роляй у вайне за незалежнасьць Польшчы — выявіла значную грамадзка-арганізацыйную актыўнасьць. Сярод яго папаўставалі вялікія сялянскія партыі, праводзіўшыя ў Сойм вельмі значную лічбу дэпутатаў, а павадыр польскае сялянскае партыі „Пяста“, Вітос, займаў неадночы становішча *галавы польскага ўраду*. Ясна, што надзеі польскіх сялян, якія, як і нашыя, лятуцяць аб зямлі і розных палёгках для сябе, ішлі вельмі далёка... Ажно раптам усё зьмянілася: Вітос пайшоў за краты (куды сам перш садзіў *беларускіх* сялян...), і партыя яго, іграўшая раней такую паважную ролю ў дзяржаўным жыцьці Польшчы, аказалася разьбітай. А разам з тым зьмалелі да нуля даўнейшыя ўплывы на жыцьцё дзяржавы, якія мела йшчэ гэтак нядаўна польскае сялянства, як кляса, — а затое выбілася наверх у соцыяльным жыцьці краю *абшарніцтва*, блізу цалком адсуненае ад дзяржаўнай працы ў тыл у першы найцяжэйшы пэрыяд будаваньня адроджанае Польшчы.

Гэтую зьмену польскае сялянства мусіла вельмі балюча адчуць — асабліва дзякуючы палітыцы абшарнікаў. Яны на кожным кроку стараліся даць сялянам пачуць сваю „цьвёрдую руку“. Яны адкрыта пачалі дамагацца ад дзяржавы асаблівае апекі над іх дабрабытам, які самі змарнавалі, — дамагацца вялізарнае дапамогі з народных грошаў, ня плацячы аднача сна належных дзяржаве падаткаў: жыцьцё панад стан не пакідала ім на гэта грошы... „Зубры“ (абшарнікі) праз цэлы рад утрымліваных іх коштам газэт з бяспрыкладным цынізмам трэбуюць, каб дзяржава ратавала гэтую збанкрутаваўшую клясу ад аканчальнае ліквідацыі, лічучы яе „найвялікшай нацыянальнай цэннасьцяй“...

Вось гэтыя нясупынныя дамаганьні „кармленьня“ абшарніцтва коштам усяго народу выклікалі рашучы адпор з боку дэмакратычнае часткі грамадзянства, каторая супрацоўнічае, як і самі абшарнікі, з урадам Польшчы. Асабліва востра выступіў у гэтай справе „Кур'ер Віленьскі“, які ў цэлым радзе стацей палемізаваў з ідэолёгам абшарніцтва—рэдактарам „Слова“, п. Мацкевічам. У аднэй з гэтых стацей дэмакратычны орган Б. Б. сьцьвярджае, што абшарніцкая кляса, як і ўся буржуазія, — гэта банкруты, жадаючыя толькі чым далей адцягнуць мамэнт няўхільнае для іх катастрофы. У гэтай стацьці падаюцца словы п. Мацкевіча, з якіх выразна выяўляецца *прыгонніцкая ідэолёгія абшарніцтва*: ідэолёг гэтае клясы называе „найвялікшай ганьбай скасаваньне прыгону і пазьнейшую зямельную рэформу“.

Калі гэтак характэрызуе ідэолёгію абшарніцтва польская дэмакратычная інтэлігенцыя з партыі Б. Б., дык нічога дзіўнага, што польскае сялянства, склоннае ўсё прымаць, як рэальнае, магло паверыць у гэтую фатальную легенду, якая давяла ў Ліску да крывавых падзеяў. Пралітая кроў польскіх сялян — гэта просты вынік правакацыйнага паступаньня польскіх абшарнікаў.

Сьведамая мана́.

Няведаньне — ня грэшаньне, кажа ўсё выбачаючая беларуская народная мудрасьць

Але гэтая склоннасьць беларусаў да выбачаньня няведаючым мае свае межы. І народ з глыбокім абурэньнем адносіцца да тых-хто, хоць ня ведае, але робіць такі від, якбыццам ведае.

Дык мы з тым вялікшым абурэньнем мусім падаць на суд і нашага, і польскага грамадзянства апошняе проці-беларускае выступленьне абшарніцкага „Słowa“, на страніцах якога ведамы сваім зоолёгічным нацыяналізмам пан „прафэсар“ Уладыслаў Студніцкі бярэцца судзіць аб беларускай культуры, беларускай літэратуры і г. д., аб якіх ведае толькі адно: што нічога аб іх ня ведае.

Але-ж робіць від — з звычайнай у кожнага невука самапэўнасьцяй, што якраз аб гэтых справах ён вельмі многа „ведае“ і гэтым сваім „веданьнем“ дзеліцца з польскім грамадзянствам, якое, пэўне ж, за добрую манэту прымае брэдні гэнага пана „прафэсара“.

Абшарніцкі публіцыст, гаворачы аб стане беларускае культуры, як вельмі беднай, з поўнай сьвядомасьцяй фальшуе праўду аб беларусах, так нямілую „нашым“ абшарнікам. У вачох апошніх беларусы — гэта тая „рабочая скаціна“, якая працуе па іх дварох. Дык як жа можа быць, каб гэтыя „хамы“ мелі сваю культуру, свае культурныя цэннасьці, сваю літэратуру? І п. Студніцкі, падаючы запраўды-ж невялікую лічбу надрукаваных у 1929 годзе ў Заходняй Беларусі беларускіх кніжак (— што хіба-ж ня сьведчыць на карысьць дзяржавы, у якой мы тут жывём...), крывадушна замоўчывае ведамы кожнаму інтэлігентнаму чалавеку факт, што за гранічнай мяжой — на Усходзе, ня гледзячы на ўсю жудаснасьць чырвонага маскоўскага тэрору ў адносінах да нацыянальных імкненьняў беларусаў, кожны год выходзяць тысячы беларускіх кніжак, у тым ліку— вельмі многа паважных навуковых прац, што там працуе Беларуская Акадэмія Навук, працуе некалькі вышэйшых школ і г. д. І рэдакцыя „Słowa“ ня можа апраўдывацца тым, што яна ніби таксама „ня ведае“ аб творчай працы беларускага народу пад уладай СССР: бо ў адным з наступных нумароў „Słowa“ іншы аўтар полемізуе з беларускім прафэсарам Шчакаціхіным, які надрукаваў у Менску нязвычайна цэнную навуковую працу аб беларускім мастацтве. Праўда, як і п. Студніцкі, гэны другі абшарніцкі публіцыст стараецца даказаць (ведама-ж, зусім галаслоўна), што і ў мінуўшчыне беларусы ня мелі ані сваей культуры, ані свайго мастацтва. Але прынамся факту выхаду рэвэляцыйнае працы праф. Шчакаціхіна, уважліва спатканае нямецкімі навуковымі часопісямі, не ўкрывае.

„Не мошенство, не обманство, — одно проворство рук“ — казалі некалі ў Расеі ў гэтакіх выпадках...

Але пойдзем за „прафэсарам“ Студніцкім далей. Стараючыся даказаць сваю „тэзу“ аб нікчэмнасьці беларускае літэратуры, аб якой гэны пан ня мае навет „зялёнага“ паняцьця, п. Студніцкі з пэўнасьцяй сябе заяўляе:

„Мы ўвялі ў нашых вучыцельскіх сэмінарыях на тэрыторыі ўсходніх земляў па некалькі гадзін выкладаньня беларускае мовы і беларускае літэратуры. Аднак, у другім годзе не хапала ўжо беларускага матэрыялу

дзеля запаўненьня вызначанае лічбы гадзін" (— здаецца, 4 у тыдзень. — *Рэд*).

Вось за гэтае адкрыцьцё аб стане „навукі" беларускае мовы і літэратуры ў польскіх вучыцельскіх сэмінарыях мусім п. Студніцкаму шчыра падзякаваць! У беларускіх гімназіях дзеці-беларусы вучацца беларускае мовы чатыры гады і беларускае літэратуры— таксама чатыры гады, і ў гэты курс уваходзіць толькі літэратура даваенная, а з пасьляваеннае—творчасьць нашых поэтаў і пісьменьнікаў бадай выключна з Заходняе Беларусі (і то ня ўсіх). З твораў, якія паўсталі пасьля рэволюцыі на Усходзе, праходзяцца ў нас адно некаторыя творы Коласа і Купалы, а аб тым, каб абняць усю новую поэзію Усходняе Беларусі, няма і гутаркі.—Якое-ж мусіць быць карыкатурнае абыймо праграмы бел. мовы і літэратуры ў польскіх вучыцельскіх сэмінарыях, калі ўжо ў другім годзе навукі ўся праграма аказваецца пройдзенай і —„няма матэрыялу" дзеля перапрацоўкі? I—ці ня сам п. Студніцкі, поўны ігнорант ў гэтых прадметах, укладаў падобную „праграму", якая, ясна-ж, нікога ня можа навучыць ні беларускае мовы, ні беларускае літэратуры...

Мы бачылі цікаўны абразок, які характэрызуе гэную „навуку беларушчыны" ў польскіх вучыцельскіх сэмінарыях. Неяк у Беларускі Музэй у Вільні прыйшла экскурсія, зложаная з трыццацёх вучаніц польскае вучыцельскае сэмінарыі — з сваім вучыцелем беларускае мовы. Калі кіраўнік Музэю пачаў даваць ім тлумачэньні ў беларускай мове, „паненкі" пачалі хіхікаць... Камэнтары да гэтага, хіба, непатрэбныя!

Ня будзем ужо затрымлівацца на далейшай ацэнцы абшарніцкім „прафэсарам" стану беларускіх гімназіяў, якой пярэчаць урадова сцьверджаныя факты: вынікі матуральных экзаменаў, паказаўшых ў працягу ўжо некалькіх гадоў, што навуковы ровень у беларускіх гімназіях — зусім не ніжэйшы, чым ў польскіх дзяржаўных гімназіях. Пакінем і тую яго — роўна „аўторытэтную" заяву аб тым, што нібы то беларускія масы не адчуваюць навет патрэбы мець школу ў роднай мове. Прыпомнім толькі, што акурат так сама і расейскі ўрад „ня бачыў" у польскім народзе патрэбы вучыцца папольску і даваў яму школу расейскую...

Па тым жа шляху ў адносінах да беларусаў і іх нацыянальных імкненьняў ідуць „нашы" абшарнікі. І, як калісь маскоўскія нацыяналісты, яны, каб апраўдаць сваё становішча, ня маюць іншага аргумэнту апрача — сьведамае маны.

Гэтае сьведамасьці народ наш, склонны наагул да выбачаньня няведаючым іх няведаньня, ніколі ня можа выбачыць.

Лёзанна і Жэнэва.

Канец Лёзанскай канфэрэнцыі. Паразуменьне ў справе адшкадаваньняў.

Пасьля доўгай, упорнай барацьбы, неаднойчы пагражаўшай зрывам канфэрэнцыі, дайшло ўрэшце у Лёзаньне да канчальнага паразуменьня ў справе нямецкіх адшкадаваньняў. Немцы згадзіліся зрачыся ўсялякіх палітычных „компэнсацыяў" за тое, што... маюць заплаціць толькі пару мільярдаў замест 144, ці — па пляну Юнга — 42. Палітычныя варункі немцаў трэбавалі насамперш зьняць з іх адказнасьць за выбух вайны, а другое—даць ім роўнае з іншымі вялікімі дзяржавамі права на збраеньне. Інакш кажучы, разам з скасаваньнем адшкадаваньняў гэта раўнялася-б блізу поўнаму скасаваньню маральнага зьместу Вэрсальскага трактату. У выніку доўгіх перагавораў Англія, Францыя і Нямеччына згадзіліся цалком выключыць палітычныя справы з праграмы канфэрэнцыі, пакінуўшы толькі пытаньні аб агульнай суме і тэрміне сплаты адшкадаваньняў.

Эрыо трэбаваў ня менш 4 міліярдаў залатых марак і сплаты іх адразу (ў форме „бонаў"). Паппэн прапанаваў ня больш 2 дый тое „ратамі" ў 10 гадоў. Мак Дональд, як пасрэднік паразуменьня, запрапанаваў тры мільярды, што ўрэшце й было прынята ўсімі. Нямеччына мае заплаціць гэтыя апошнія 3 мільярды замест усіх адшкадаваньняў у дзесяцёх гадавых узносах.

Такім чынам адна з прычынаў крызісу і непакою ў Эўропе зьліквідавана. Але астаецца яшчэ беспасрэдна зьвязаная з ёй другая прычына: ваенныя даўгі саюзьнікаў Амэрыцы. Гэтая прычына, як мы ўжо пісалі, можа быць зьліквідавана толькі пасьля выбараў новага амэрыканскага прэзыдэнта, якія пачнуцца ў канцы бягучага году, а закончацца толькі на вясну будучага году.

Разбраенчая канфэрэнцыя — ў тупіку.

Канфэрэнцыя ў справе разбраеньня зайшла ў тупік, пагражаючы ей поўным зрывам. Гутаркі францускіх, англійскіх, італьянскіх і амэрыканскіх дэлегатаў (ці правільней — супольны націск усіх апошніх на францускіх) давялі пакуль што толькі да таго, што француская дэлегацыя... ўцякла ў Парыж.

Француская прэса вінаваціць у гэтым тупіку ведамую прапазіцыю Хувэра, у якой марская частка — няпрыемлемая для Англіі, а і марская, і сухапутная папросту абураюча крыўдзяць Францыю. Францыя ніколі ня хоча, а праўду сказаўшы, — і ня можа згадзіцца да роўны флёт з Італіяй, як гэтага трэбуе — у згодзе з Італіяй — прапазіцыя Хувэра.

Аднак у жэнэўскіх колах кажуць, што канфэрэнцыя (—з Амэрыкай няма жартаў!) напэўна прыме, як агульную пастанову, прапазіцыю Хувэра аб зьмяншэньні існуючых збраеньняў на адну трапіну. Бо ж за гэта Амэрыка мяніцца зрабіць вялікія палёгкі Эўропе ў сплаце яе ваенных даўгоў Амэрыцы.

Жыцьцё Польшчы.

Новыя дэкрэты ў справах вёскі і сельскай гаспадаркі.

У бліжэйшыя дні мае быць апублікаваны рад дэкрэтаў, датычачых справаў вясковага жыцьця і сельскай гаспадаркі.

Дэкрэты маюць урэгуляваць гіпотэчную справу адносна дробных уласьнікаў, справу пляновае барацьбы з ліхвярствам, арганізацыі палюбоўных судоў для справаў дробных земляўласьнікаў і справу недапушчэньня перадчаснай ліквідацыі сельскіх гаспадарак.

Дэкрэт аб цэразмерных пэнсіях.

Урад выдаў дэкрэт, у якім рашуча абмежыў запраўды-ж абураючыя пэнсіі, атрымліваныя панамі дырэктарамі ў рожнага роду прамысловых і фінансавых прадпрыемствах і ўстановах.

„Нядоімкі".

Гаспадарчы крызіс, усьцяж шалеючы, ярка выразіўся ў нябывалым узросьце рожнага роду падатковых залеглясьцяў ў Польшчы. Як падлічылі, агульная сума гэтых неспагнаных (блізу безнадзейных!) падаткаў, дзяржаўных і самаўрадавых, перавысіла ўжо 1 міліярд злотых.

Банкруцтвы ў Польшчы.

Віленскае „Слово" падае цікаўныя лічбы банкруцтваў у Польшчы за апошнія гады. У 1928 г. было 288 банкруцтваў, у 1929—516, у 1930—830, у 1931—754. Лічба банкруцтваў у Польшчы за два гады 1928-1930 узрасла на 188,2 проц., тады як у Францыі за гэты час — толькі на 10,5 проц., у Нямеччыне — на 42,1 проц., у Амэрык. Штатах — на 18,8 проц., у Італіі — на 27,9 пр., у Чэха Славакіі — на 94,6 проц.

Пагроза забастоўкі сельска-гаспадарчых работнікаў.

Палюбоўная сельска-гасп. камісія, як падае „Наше Время", завалена чысьленымі скаргамі парабкоў на абшарнікаў з прычыны няўплаты ім належных за працу грошы. Такіх скаргаў ёсьць да 300. У ваяводствах Варшаўскім, Келецкім і Люблінскім абшарнікі ня плацяць сваім работнікам ужо за 8—9 месяцаў. У некаторых мясцовасьцях Макоўскага і Пултускага паветаў Варшаўскага ваяводзтва работнікі ўжо распачалі забастоўку ў двароx. У сувязі з гэтым пагражае небясьпека выбуху шырокае хвалі забастовак у самы востры пэрыяд жніва, што выклікала-бы вялізарныя матэрыяльныя страты.

Беларусы у Латвіі.

Беларускае Навукова-Краязнаўчае Т-ва.

Група тутэйшых культурных дзеячоў прыступіла да арганізацыі новае беларускае культурнае пляцоўкі навуковага характару, якое будзе мець назоў: **Беларускае Навукова-Краязнаўчае Т-ва.** Статут таварыства ўжо апрацаваны і пададзены на зацьверджаньне ў Рыжскі Акруговы суд.

Адной з першых прац новае арганізацыі, пасьля яе ўканстытуаваньня, мае быць уладжаньне беларускае мастацкае выстаўкі ў Рызе, да ўчасьця ў каторай запрошаны будуць і мастакі-маляры з Заходняе Беларусі. Выстаўку праектуецца наладзіць увосені сёлетняга году.

Узнаўленьне „Беларускае Школы ў Латвіі".

Узнавілася выдаваная некалькі гадоў беларуская часопісь пад назовам „Беларуская Школа ў Латвіі". Назоў часопісі гаворыць сам за сябя, але зьмест яе мае шырэйшы культурна-нацыянальны характар. Часопісь узнавілася якраз у мамэнт, калі беларуская прэса ў Латвіі зусім неяк занянала, і выхад першага нумару „Б. Шк. ў Л." грамадзянства сустрэла з шчырым здаваленьнем.

Беларусы у Літве.

Водгук віленскіх падзеяў.

Беларусы ў Літве з напружанай увагай сочаць за ўсімі праявамі беларускага жыцьця ў Зах. Беларусі і горача адгукаюцца на іх. Цяпер сярод ковенскіх беларускіх дзеячоў узьнялося вялікае ўзварушэньне ў сувязі з ліквідацыяй адзінае на ўсю Польшчу дзяржаўнае беларускае вучыцельскае сэмінарыі ім. Фр. Багушэвіча і з адмовай школьных уладаў даваць матэрыяльную дапамогу прыватным гімназіям у Вільні і Навагрудку. У выніку гетага прэзыдыюм Цэнтральнае Управы Беларускага Культурна-Асьветнага Т-ва ў Літве апублікаваў сваю рэзалюцыю, у якой адзначае свае адносіны да абодвух гэтых крокаў польскіх уладаў і высказывае веру, што літоўскі ўрад дапаможа беларусам у Літве адчыніць тамака беларускую вучыцельскую сэмінарыю і беларускую гімназію. Рэзолюцыя гэтая поўнасьцю надрукавана ў ковенскай часопісі „Эхо" з 3 ліпня с. г.

Характэрна, што некалькі гадоў назад літоўскі ўрад зьліквідаваў усю беларускую працу ў Літве. Як відаць, цяпер пачынаецца нейкая новая эра ў адносінах Літвы да беларусаў.

З жыцьця Літвы.

Цяжкая ўтрата.

Літоўскі народ мае вялікую, непапраўную ўтрату: у Коўне памер ведамы, нязвычайна популярны нацыянальны поэта **Майроніс** (кс. Мачуліс).

Творчасьць Майроніса (патрыятычныя драмы і песьні) адыграла вялізарную ролю ў нацыянальным адраджэньні літоўскага народу.

Братом-літвіном выказваем наш шчыры спогад з прычыны сьмерці іх вялікага поэты.

Бацькі!

Навучайце дзяцей вашых чытаць і пісаць пабеларуску!

„Меншасьцёвыя“ справы.

Чарговы кангрэс нацыянальных меншасьцяў у Вене.

У канцы мінулага месяца ў Вене адбыўся чарговы кангрэс нацыянальных меншасьцяў. З справаздачай аб ім неяк не сьпяшаюцца ў польскай прэсе. Ізноў, як у леташнім годзе (калі беларускі дэлегат, п. Ярэміч, неяк „не даехаў“ да канфэрэнцыі...), прадстаўніка ад блізу 3-мільённай беларускай меншасьці на Захадзе ад савецкага кардону на кангрэсе ня было.

Кангрэс Міжнароднай Вуніі Таварыстваў Прыяцеляў Лігі Нацыяў.

Зараз жа па кангрэсе меншасьцяў адбыўся — ў пачатку бягучага месяца — чарговы ж кангрэс Таварыстваў Прыяцеляў Лігі Нацыяў, ці мо' „непрыяцеляў нацыянальных меншасьцяў“. Поўнай справаздачы і аб гэтым кангрэсе пакуль што яшчэ няма. Ёсьць толькі весткі аб тым, што падаеы ангельскай дэлегацыяй праект, які пашырае правы Лігі Нацыяў на вырашэньне спораў паміж меншасьцямі і іх дзяржаўнымі „валадарамі“, інакш кажучы — ва ахову правоў меншасьцяў, аказаўся значна аслабленым, дзякуючы папраўкам, якія былі запрапанаваны польскай дэлегацыяй, каторая наагул вельмі працавілася ўсякаму „павялічэньню крыўдніцтва і без таго для дзяржаўнага гонару гаспадарства мяшаньня ў яго ўнутраныя справы чужых чыньнікаў“. У склад польскай дэлегацыі ўваходзілі такія ведамыя „абаронцы меншасьцяў“, як паслы Строньскі, Дэмбскі, Левэнгэрд і інш.

С. С. С. Р.

У савецкім „сялянскім раі“.

Газэты пішуць:

У сяле Турбачове, ля Кіева, сяляне адмовіліся выдаць савецкім уладам запасы збожа. Але атрад Г. П. У. зрабіў вобыск ва ўсім сяле і гвалтам зрэквізаваў хлеб. Тады сяляне грамадой кінуліся на жаўнераў дый выгналі іх з сяла. Аднак, уначы, па загаду ўладаў, атрад Г. П. У. падпаліў вёску і палажыў трупам усіх уцякаўшых з полымя сялян... 370 жыхароў сяла з усім дабром іх згінулі.

Чарговыя бунты і расстрэлы ў СССР.

З Масквы даносяць, што ў радзе савецкіх местаў (Яраслаў, Кастрама і інш.) выбухлі бунты сярод работнікаў на грунце недахопу прадуктаў. Работнікі атрымлівалі ў апошнім часе пайкі на траціну меншыя, чым звычайна. Гэта выклікала бурныя дэманстрацыі проці радавае ўлады. У выніку —крывавыя сутычкі з атрадамі Г. П. У., дый некалькі дзесяткоў трупаў і шмат арыштаваных. Таксама масавыя вобыскі і арышты адбыліся сярод вучнёўскай моладзі ў радзе местаў прамысловых раёнаў. Шукалі віноўнікаў работніцкіх бунтаў, у якіх вінаваціць „падняўшых галаву“ эсэраў і меншавікоў...

Хвароба Сталіна.

У Маскве ўпорна кажуць аб паважнай хваробе Сталіна, які меў ехаць у курацыйны водпуск на Каўказ. Але дагэтуль Сталін сядзіць у тых самых падмаскоўных Горках, дзе жыў і памёр Ленін.

Бальшавікі за „адзіны проці-фашыстаўскі фронт“.

Савецкія ўлады паважна занепакоіліся падыходам да ўлады ў Нямеччыне гітлераўцаў, якія выразна высоўваюць плян адбудовы манархіі і „сьвятое вайны проці камунізму“. У зьвязку з гэтым з Масквы дадзены быццам новы лёзунг ком партыям у Нямеччыне і ў Аўстрыі: увайсьці ў паразуменьне з соцыял-дэмакратамі, якія ўжо больш не завуцца „соцыял-здраднікамі“, але называюцца таксама „таварышамі“.

Гэты важны зварот адзначае ўся нямецкая прэса.

Амэрыканска-савецкае збліжэньне.

З Вашынгтону наказуюць, што амэрыканскі ўрад мае неяк паўафіцыяльна зьмяніць свае адносіны да СССР, распачаўшы новую эру супрацоўніцтва з ім. Прычына— вялікія пасьпехі ўкараненьня Японіі ў Манчжурыі, вымагаючыя гаспадарчага і палітычнага збліжэньня паміж абодвума канкурэнтамі Японіі на Далёкім Усходзе.

Савецка-кітайскае збліжэньне.

З другога боку паміж Масквой і Нанкінам пачаліся перагаворы аб узнаўленьні дыплёматычных зносінаў, а навет аб трактаце аб узаемным ненападаньні. Перагаворы распачаты з пачыну Кітаю, які хоча, абапершыся на СССР, змусіць Японію да ўрэгуляваньня манчжурскага спору на падставе, прыемлемай для Кітаю. З Токіо аднак-жа даносяць, быццам Японія выстаўляе катэгарычным варункам паразуменьня з Кітаем прызнаньне ім поўнай незалежнасьці Манчжурыі.

З усяго сьвету.

Турцыя ў Лізе Нацыяў.

На паседжаньні 6 ліпня спэцыяльна скліканага Агульнага збору Лігі Нацыяў зроблена афіцыяльная прапазіцыя Турцыі ўвайсьці ў склад Лігі. Аб жаданьні гэтым сама Турцыя нядаўна паведаміла Лігу праз італьянскую дэлегацыю. Рад прамоўцаў выказаў радасьць з прычыны гэткага ўсіленьня Лігі, падчырківаючы, што запраўдную сілу Ліга здабудзе толькі тады, калі ў яе склад увойдуць усе дзяржавы.

Можна дадаць, што запраўды моцнай фізычна і маральна Ліга будзе толькі тады, калі абоймe ў сваім лоне ня толькі ўсе дзяржавы, але і ўсе народы...

18 ліпня адбудзецца яшчэ агульнае паседжаньне Лігі, на якім Турцыя ўжо будзе фармальна прынята.

Бюджэт Нямеччыны.

Бюджэт Нямеччыны ўрад пастанавіў правесьці ў парадку дэкрэту прэзыдэнта. Бюджэт збалянсаваны ў суме 8,2 мільярдаў марак, ці на 1,2 мільярды менш, як у прошлым годзе. Характэрныя галоўныя выдаткі Нямеччыны, рысуючыя яе стан і прычыны яе адмовы плаціць адшкадаваньні.

1,4 мільярда Нямеччына выдае на эмэрытуры, пераважна ваенным інвалідам; 930 мільёнаў — на дапамогі безработным; 940 мільён. плюс 420 плюс 145 мільён. на сплату рожных даўгоў; 700 мільён. на пэнсіі ўраднікам і рэйхсвэру; 345 — на ваенныя цяжары, 500 міл. ён. — на сацыяльную апеку работнікаў і г. д.

Адбудоўваньне манархіі у Нямеччыне.

Нямецкія манархісты, карыстаючыся новай сітуацыяй: аховай блізу цалком з боку сучаснага ўраду — пачалі зусім адкрытую агітацыю за адбудову манархіі. Лёзунг адбудовы манархіі і павароту Гогэнцолернаў мае стаяць на першым месцы выбарнае плятформы — як нацыяналістаў, таксама і гітлераўцаў. Толькі вось — бяда: прускія манархісты стаяць за Гогэнцолернаў, але баварскія трэбуюць тады павароту сваіх Вітэльсбахаў, проці чаго абураюцца першыя. Такім чынам ускрашэньне манархіі высуне ў Нямеччыне на першы плян справу фэдэрацыі проці цэнтралізаванага ладу, які пануе ў значнай меры пасьля рэвалюцыі — на падставе Вэймарскае канстытуцыі.

З Дорну (ў Голяндыі) з найбліжэйшага акружэньня былага Кайзэра даносяць, быццам тамака зусім перакананы, што манархія ў Нямеччыне — гэта справа навет найбліжэйшых тыдняў...

Выдача суду былага прэм'ера Прусіі.

Былы прускі прэм'ер, соцыял-дэмакрат Браўн, выданы камісіяй прускага сойму судовым уладам, якія цягнуць яго да адказнасьці за абразу Гітлера. За выдачу галасавалі і цэнтр — поруч з нацыяналістамі і гітлераўцамі: аб'ядналіся ўжо проці сац.-дэмакратаў...

„На тэрор адвакам тэрорам!“

У Лейпцыгу адбыўся акружны кангрэс соцыял-дэмакратычнай партыі, які пастанавіў, паміж іншым, ваесьці рашучую барацьбу проці адбудовы манархіі і за захаваньне дэмакратыі — на падставе Вэймарскай Канстытуцыі. Сваю гарачую і вострую прамову правадыр партыі Брэйтшэйд закончыў лёзунгам: „на тэрор гітлераўцаў адзіны адказ — тэрорам“.

Аб польска-француским саюзе.

Радыкальны францускі часопіс „Эр Нувэль“ („Новая Эра“), які зьяўляецца органам вельмі блізкім да сучаснага прэм'ера Эрыо, зьмясьціў перадавы артыкул, у якім бароніць саюз з Польшчай ад нападаў з боку іншых газэт. „Француска-польскі саюз ёсьць гарантыя еўрапейск. міру“; „француска-польская прыязьнь ня ёсьць толькі справа сэнтымэнту, але ёсьць сіла, находзячая з палітычнай неабходнасьці“, — так піша газэта партыі, якая яшчэ нядаўна высоўвала блізу афіцыяльна думку аб скасаваньні саюзу.

Трывога ў Румыніі.

Румынская прэса страшэнна трывожыцца, каб, барані Божа, польскі ўрад не падпісаў, поруч з францускім, трактату з СССР аб узаемным ненападаньні без адначаснага падпісаньня савецка-румынск. трактату такога-ж зьместу. Ясна, што гэта было-б рашучым крокам да блізу поўнай палітычнай і ваеннай ізоляцыі (абасабленьня) Румыніі, з чаго-б, бязумоўна, скарысталі Саветы... Польская, як і француская дыплёматыя ўсьцяж супакойваюць Румынію, але трывога чамусьці ў ей ня спыняецца.

Выбарная кампанія ў Румыніі.

Румынскі ўрад робіць, здаецца, цікаўную спробу... зрабіць „чыстыя выбары“— без гвалтаў і розных „штучак“ з боку ўладаў, як гэта ўвайшло ў сталы звычай у гэтай „паўбалканскай“ краіне. Выбары маюць адбыцца 17 ліпня. Кандыдацкія сьпіскі выставілі аж 29 партыяў, —дачуваная яшчэ ў Румыніі лічба! Прадбачыцца перамога „зараністаў“, ці „сялянска-нацыянальнай партыі“, на чале якой стаіць Маніу. Камуністычны сьпісак адкінены ўладамі. Дзеля таго камуністы пагражаюць забурэньнямі.

Няўдалая камуністычная рэвалюцыя ў Норвэгіі.

У Норвэгіі — сэнсацыя: ўрад атрымаў дакумэнтальныя доказы падрыхтаваньня норвэжскімі камуністамі — пры дапамозе „іназемнай дзяржавы“ (—ну, ведама-ж, якой...)— камуністычнай рэвалюцыі.

Справу гэту ўрад аддаў у парлямант, які прызнаў праўдзівасьць усіх дакумэнтаў, але ня прызнаў існаваньня складаў аружжа. У краі — агульнае хваляваньне.

Кітай ідзе на паразуменьне з Японіяй.

Карэспандэнт францускіх газэт наказуе з Шанхаю, быццам нанкінскі ўрад ідзе на паразуменьне з Японіяй у справе Манчжурыі. Нанкінскі ўрад быццам ужо апрацаваў праект паразуменьня, які запрапанаваў Японіі. Кітай згадзіўся-б абвясьціць аўтаномію Манчжурыі, не зракаючыся аднак-жа суверэннай улады над ёй, прадстаўніком якой быў-бы кітайскі камісар, ці ген.-губэрнатар у Мукдэне. Войска кітайскага ў Манчжурыі ня было-б, але была-б спэцыяльная паліцыя. Кітай прызнаў-бы ўсе спэцыяльныя правы Японіі ў Манчжурыі і т. д.

Камісія Лігі Нацыяў быццам горача падтрымлівае гэты кітайскі плян, націскаючы на Японію, каб прыняла яго.

Сіям — канстытуцыйная манархія.

Ціха ды гладка закончылася буржуазная рэвалюцыя ў Сіяме. Кароль згадзіўся на ўсе, праўда, вельмі скромныя, дамаганьні паўстаўшага грамадзянства, падпісаў хутка апрацаваную канстытуцыю, у якой прызнаў вярхоўную ўладу народу. Выканаўчую ўладу падзяляюць паміж сабой — кароль, сэнат і камітэт народнай партыі. Закон аб наступстве трону пакінены без пераменаў.

ХРОНІКА.

— Да лёсу прыватных беларускіх гімназіяў. Новаабраны прэзыдыум Бацькоўскага Камітэту зьвярнуўся да вучыцялёў, якія працавалі сёлета ў Віленскай Беларускай Гімназіі, з запытаньнем, ці яны згодзяцца надалей працаваць у гэтай гімназіі. Запытаныя адказалі, што ня могуць даць свайго адказу, ня ведаючы, хто будзе дырэктарам, які будзе склад Пэд. Рады і якія варункі працы, аб чым прэзыдыум Бацькоўскага Камітэту ня меў магчымасьці іх паінфармаваць. Высьвілася толькі, што на кандыдата ў дырэктары пададзены ў Кураторыум гр. С. Паўловіч.

Група вучыцялёў, занепакоеных лёсам гімназіі і сваім уласным, зьвярнулася да п. Куратара з просьбай аб інфармацыі. П. Куратар адказаў ім, што ён канцэсіі Бацькоўскаму К-ту на далейшае вядзеньне гімназіі ня дасьць. Тады вучыцялі афіцыяльна высунулі пытаньне, ці ня згодзілася-б школьная ўлада даць канцэсію іншаму прыватнаму канцэсіянеру (прыкладам вучыцельскаму колектыву) з забясьпечаньнем урадавае дапамогі,—але адказу на гэта яшчэ не атрымалі.

Бацькоўскі Камітэт Навагрудзкае Беларускае Гімназіі зьвярнуўся да п. Куратара з заявай, што згаджаецца на „упаньствовеньне“ гімназіі, але толькі як самастойнае дзяржаўнае гімназіі — з забясьпечаньнем з боку ўладаў, што будзе імі дакончана будова ўласнага гмаху гімназіі і будуць выпаўнены некаторыя іншыя пажаданьні.

— Перапужаліся... У віленскім абшарніцкім „Слове“ пададзены лічбы школьнае статыстыкі м. Вільні. У 1930-31 школьн. годзе ў Вільні было 70 сярэдніх школ з 12.424 вучнямі. З іх агульна-ўзгадаваўчых школ было: 27 гімназіяў і 2 ліцэі, у якіх вучыліся 6651 вучняў.

Падаўшы гэтыя лічбы, публіцыст абшарніцкай газэты аж крычыць аб „школьным перараосьце сярэдняй агульна-ўзгадаваўчай школы, які аж кідаецца ў вочы“...

Ну, мы-ж добра ведаем, што таксама і ў царскай Расеі абшарніцкі ўрад заўсёды страшэнна баяўся „перарасту“ ўзгадаваньня ў народзе, жадаючы трымаць яго ў цемры. Нашыя абшарнічкі нічым ня горшыя...

— З Беларускага Навуковага Т-ва. У панядзелак, 4 ліпня, адбылася чарговае паседжаньне ўраду Бел. Нав. Т-ва. На паседжаньні пастаноўлена прыступіць да выпуску гадавіка Т-ва і распачаць падгатоўку матэрыялу — з тым разрахункам, каб усе матэрыялы былі здадзены рэдакцыйнай камісіі да 1-га верасьня.

У склад рэдакцыйнай камісіі выбраны гр. гр. А. Луцкевіч, Ул. Самойла і Мікалай Ільяшэвіч.

— Праца аб беларускай літэратуры — панямецку. У толькі што выпушчанай у сьвет чарговай кніжцы нямецкага навуковага журналу „Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven“, рэдагаванага праф. Ганішам (Брэслаў), зьмешчана абшырная стацьця грам. А. Луцкевіча пад назовам: „Беларуская літэратура ў мінуўшчыне і ў сучаснасьці“. Як паказвае самы назоў, стацьця абыймае агляд і старадаўнае, і адраджэнскае беларускае літэратуры.

— Вучнёўская часопісь „Пралескі“. У чэрвені месяцы б. г. выйшла ў сьвет літаграфаваная часопісь вучнёўскае моладзі Віл. Бел. Гімназіі пад даглядам вучыцеля В. Грышкевіча. Зьмест часопісі: 1) Уступны артыкул. 2) Нашае бліжэйшае заданьне. 3) Уражаньні з Наднарачанскае вёскі. 4) Шэрыя дні. 5) Верш І. Ш. 6) Нашыя заданьні летам. 7) Хроніка. 8) Гумарыстыка. У тэксьце зарысоўкі. Цана 50 грош.

Падарожа на возера Нарач.

У палове чэрвеня б. г. адбылася экскурсія на возера Нарач вучняў і вучаніц V клясы В. Б. Г. пад кіраўніцтвам гр. А. Лекант, М. Ільяшэвіча і А. Тымінскага.

Апошнімі гадамі ўвайшло ў добры звычай сярод вучняў і іх настаўнікаў рабіць краязнаўчыя экскурсіі, на што ў працягу вучэбнага году супольна зьбіраюцца грошы. Значэньне такіх экскурсіяў відавочна само сабою, яны прыносяць карысьць ня толькі для самых вучняў, пашыраючы іх кругазор геаграфічны, але й карысьць для беларускай справы.

Духавы аркестр, жывое слова беларускае моладзі ў народнай гушчы, скуль самыя выйшлі, вельмі і вельмі дадатны на паднясеньне прыгнечанага апошнімі часамі, настрою і для нацыянальнага ўсьведамленьня.

Леташняя экскурсія на воз. Сьвітэзь і ў Навагрудчыну, сёлетняя на воз. Нарач, званае беларускім морам, трэба лічыць вельмі ўдалым выбарам настаўнікаў В. Б. Г.

На мейсцы будзе прыпомніць, што возера Нарач лічыцца найбольшым возерам на этнаграфічнай Беларусі. Знаходзіцца яно 110 кілёмэтраў ад Вільні, у пастаўскім павеце. Займае 91 клм.² (паводле мераньня ў 1929 годзе). Берагі сухія і пясчыстыя. Усходняя частка берагоў парослая борам, дзе пабудованая хата для падарожнікаў, званая „schroniskiem“, якую тутэйшыя жыхары называюць проста „дача“. Мясцовасьць вельмі здаровая і прыгожая, але турыстычны рух слабы з прычыны дрэннае чыгункавае камунікацыі і ня зусім добрае дарогі. Стоючы на беразе возера, процілежнага берагу амаль што ня відно. Часамі ўздымаюцца вялікія хвалі і тагды атрымоўваецца ўражаньне мора. Шмат хто таму і называець Нарач беларускім морам.

Корэспондэнцыі.

Вялікі пажар ў Лідзе.

Дзень 13 ліпня надоўга запішацца ў памяці жыхараў Ліды. Нет ведама з якое прычыны ў цэнтральнай часьці места выбухнуў пажар, які вельмі хутка абхапіў цэлы рад вялікшых дамоў пры Сувальскай і Віленскай вуліцах. Мясцовая пажарніцкая арганізацыя аказалася бяссільнай барсцца з расшалелай стыхіяй. Было выклікана войска, прыехала пажарная дружына з Горадні і інш.

Сярод насяленьня ўзьнялася паніка. Шмат пагарэльцаў асталося бяз даху над галавой. Страты сягаюць мільёнаў. Згарэла кіно „Нірвана“, Сельска-Гаспадарчы Сындыкат, склад машын Зінгера і інш.

Некалькі чалавек цяжка пацярпела ад агню пры тушэньні пажару.

—————

Дзіўная прыгода.

(Навагрудак).

Запраўды-ж нейкія дзіўныя адносіны да беларусоў вытварыліся ў тутэйшай адміністрацыі. Навет такая модная цяпер у палякоў рэч, як усялякія віды спорту і падарожнічаньне па краю, стаецца нечым „крамольным“, калі гэтым займаюцца беларусы.

Нядаўна тут было гэткае здарэньне. Адзін матурыст Віл. Бел. Гімназіі, які скончыў апошнюю пару гадоў назад, надумаўся з сваей роднай вёскі (ў Пружаншчыне) паехаць на вэлёсыпэдзе аж у Вільню. Здавалася-б, што тут можна яму закінуць? Есьць тут і спорт, ёсьць і краязнаўства, дык трэба было шчыра прывітаць такую падарожу. Але выйшла наадварот.

Калі наш падарожнік, зрабіўшы ўжо каля 200 вёрст, даехаў да нашага Навагрудку, — дык яго тут нет ведама чаму заарыштавалі і, патрымаўшы за кратамі, звольнілі з тым, каб... вярнуўся назад да хаты!

Вось табе і „спорт“, вось і „краязнаўства“!..

Навагрудчанін.

Танныя і агняўпорныя будынак.

Вельмі танна можна зрабіць гаспадарчую будову або хату з пяску, зьмешанага з вапнай. Толькі пясок для гэтага ўжытку павінен быць чысты, — не павінен мець у сабе перагною, гліны і іншых дамешак. Закупляецца для гэтай мэты 40 кг. вапны на 1 мэтр сьцяны. Калі вапна нягашаная, то трэба яе выгасіць, змачыць наскрозь і пакінуць на некалькі дзён, каб зьляглася.

Прыступаючы да работы, трэба выкапаць для фундамэнтаў роў у глыбіню каля 80 цэнтымэтраў і такое ж амаль шырыні. Да гэтага рову набіваецца сьвежапрыгатаваная маса з 8 частак пяску, 1 часткі вапны і цэмэнту каля 1 дзесятае тае колькасьці вапны. Цэмэнт мяшаецца з пяском, а потым усё паліваецца вапнай і добра вымешваецца.

Фундамэнт выводзіцца на палове мэтра над зямлёю. Зьверху фундамэнт пакрываецца бяростаю і заліваецца смалою. Апошнія захады робяцца дзеля таго, каб нядаць вільгаці расходзіцца ад фундамэнту па сьценах.

Для жылое хаты вонкавыя сьцены робяцца таўшчынёю ў 60 цэнтр., а ўнутраныя —ў 30. Адпаведна да таўшчыні сьцяны, прыгатаўляюцца такое-ж шырыні скрыні. Скрыні гэтыя ставяцца на фундамэнт і да іх набіваецца маса з пяску і вапны (1 частка вапны 6-8 частак пяску) Калі скрыня набіта, то яе асьцярожна здымаюць і зроблены такім чынам кавалак сьвежае сьцяны пакідаюць абветрываць на 3 4 дні, пасьля чаго можна рабіць вышэй новы кавалак сьцяны. Работа, як відаць, не такая зложаная, а галоўнае, што атрымоўваецца будова агняўпорная і танная (таньней за дзераўляную, калі не рахаваць коштаў працы і пяску).

Т. С.

УСЯЧЫНА.

Далейшыя здабычы ў прыладах вайны.

Француская газэта „Echo de Paris“ падае сэнсацыйную вестку аб новай вялізарнай гармаце, выдуманай і збудаванай у Нямеччыне.

Як ведама, у часе сусьветнае вайны немцы абстрэлівалі Парыж з адлежнасьці звыш 100 кілёмэтраў. Тады людзі не маглі даць веры ў праўдзівасьць гэтага і ўсяляк тлумачылі незразумелы факт абстрэлу сталіцы Францыі з няведамага мейсца. Праўда выявілася пры замірэньні, калі ўсю нямецкую артылерыю забралі французы.

Тое, што пішуць цяпер, таксама здаецца непраўдападобным. Паводле інфармацыі названае францускае часопісі, немцы пайшлі цяпер яшчэ далей у сваіх вынаходках і збудавалі такую гармату, з якое можна страляць **за 1000 кілёмэтраў.** Быццам у ноч з 30 на 31 сакавіка с. г. у ваколіцах Мазурскіх вазёраў (у Усходняй Прусіі) быў зроблены першы пробны стрэл з новае гарматы, і аказалася, што выпушчаная з яе граната ўпала ажно ў сталіцы Норвэгіі Осьлё, у каралеўскім парку.

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯУСКІ. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22